

POLSKA MANOSFERA NA FACEBOOKU. ANALIZA MOWY NIENAWIŚCI W SPOŁECZNOŚCIACH INTERNETOWYCH

Agnieszka Włodarska

Uniwersytet Warszawski, Instytut
Profilaktyki Społecznej
i Resocjalizacji, Polska
ORCID: 0009-0002-2204-0612
e-mail: a.wlodarska6@student.uw.edu.pl

Streszczenie:

W niniejszym artykule poruszam zagadnienie mowy nienawiści, dyskryminacji i *victim blamingu* w polskiej manosferze – internetowej przestrzeni zrzeszającej mężczyzn, którzy czują zagrożenie w związku z zachodzącymi współcześnie przemianami ról płciowych. Celem przeprowadzonych badań jest zidentyfikowanie skali oraz charakteru tych zjawisk w treściach publikowanych na polskich grupach manosfery w serwisie Facebook. Na podstawie analizy ilościowej i jakościowej komentarzy oraz postów zidentyfikowałam dominujące narracje oraz ich eskalację. Badania ukazują nie tylko skalę negatywnych zachowań w polskiej manosferze, lecz także to, jakie czynniki wpływają na ich występowanie. Artykuł kończę omówieniem wyników, wskazaniem ograniczeń w badaniach oraz rekomendacjami dotyczącymi przeciwdziałania eskalacji mowy nienawiści w przestrzeni internetowej.

Słowa kluczowe:

manosfera, mizoginia, męskość, społeczność internetowa, incele, mowa nienawiści, dyskryminacja

Polish Manosphere on Facebook. Analysis of hate speech in online communities

Summary:

In this article, I address the issue of hate speech, discrimination and victim blaming in the Polish manosphere – an online space bringing together men who feel threatened by contemporary changes in gender roles. The aim of the conducted research is to identify the scale and nature of these phenomena in the content published on Polish manosphere groups on Facebook. Based on quantitative and qualitative analyses of comments and posts, I have identified the dominant narratives and their escalation. The research shows not only the scale of negative behaviours in the Polish manosphere, but also which factors influence their occurrence. I conclude the article with a discussion of the results, an indication of the limitations of the research and recommendations for counteracting the escalation of hate speech in the Internet space.

Keywords:

manosphere, misogyny, masculinity, online community, incels, hate speech, discrimination

1. Wprowadzenie

Współczesne społeczeństwa doświadczają głębokich przemian związanych z redefinicją ról płciowych. Ruchy feministyczne oraz postępująca emancypacja kobiet zmieniają tradycyjny model relacji damsko-męskich, co wywołuje różnorodne reakcje¹. Mężczyźni wychowani w tradycyjnym modelu męskości – promującym dominację, siłę i autorytet – mogą czuć się zagrożeni tymi zmianami. Lęk przed utratą społecznej pozycji, połączony z niepewnością co do własnej tożsamości, często prowadzi do ucieczki w stereotypowe myślenie². W konsekwencji może to doprowadzić do zwrócenia się ku toksycznym wzorcom męskości i narracjom pełnym nienawiści. Kobiety zaczynają być postrzegane jako „obca”, zagrażająca grupa, co pogłębia polaryzację między płciami.

W obliczu tych przemian, a także rosnącej wśród młodych mężczyzn samotności, coraz więcej z nich szuka wsparcia w internetowych grupach, takich jak te skupione wokół manosfery. Manosfera, którą szerzej omówię w dalszej części artykułu, to internetowa przestrzeń obejmująca m.in. fora, blogi i grupy na serwisach społecznościowych. Prowadzone są tam dyskusje na tematy dotyczące męskości i relacji damsko-męskich³. Społeczności te promują narrację, która skupia się na przekonaniach o zagrożeniu męskości przez kobiety oraz feminizm. Prezentowane w manosferze poglądy wskazują, że poprzez uzyskiwanie przez kobiety praw mężczyźni doświadczają coraz większego ucisku i dyskryminacji. W efekcie zamiast oferować konstruktywne rozwiązania, grupy te stają się przestrzenią do eskalacji mowy nienawiści, dyskryminacji oraz *victim blamingu*, czyli obarczania winą ofiar, co umacnia toksyczne postawy wobec kobiet i innych grup społecznych. Na przestrzeni ostatnich lat zauważalna jest postępująca radykalizacja grup związanych z manosferą⁴.

Zjawiska te mają istotny wymiar kryminologiczny, ponieważ internetowa radykalizacja czy stosowanie mowy nienawiści mogą prowadzić do przemocy zarówno werbalnej, jak i fizycznej. Kryminologia zajmuje się badaniem przyczyn, konsekwencji i mechanizmów przemocy oraz nienawiści, a także zjawisk takich jak dyskryminacja i dehumanizacja. Manosfera jako przestrzeń, w której te zjawiska regularnie występują, stanowi obszar zainteresowania kryminologii, zwłaszcza w kontekście prewencji przestępstw z nienawiści oraz zrozumienia mechanizmów prowadzących do radykalizacji i przemocy. Dlatego analiza mowy nienawiści i dyskryminacji w polskiej manosferze nie tylko pozwala lepiej zrozumieć, jak kształtują się te narracje, lecz także dostarcza kryminologicznego wglądu w zagrożenia, które niesie za sobą eskalacja takich postaw w społeczeństwie.

Celem niniejszego artykułu jest zidentyfikowanie i zrozumienie skali oraz charakteru mowy nienawiści, dyskryminacji i *victim blamingu* w treściach publikowanych na grupach polskiej manosfery w serwisie Facebook. Poprzez analizę postów i komentarzy zamieszczanych w tych społecznościach określę, jakie narracje dominują w przestrzeni manosfery oraz jakie mechanizmy sprzyjają eskalacji zachowań takich jak używanie mowy nienawiści, dyskryminacja czy *victim blaming*. Opublikowane treści poddamy analizie

1 K. Arcimowicz, *Przemiany męskości w kulturze współczesnej*, [w:] M. Fuszara (red.), *Nowi mężczyźni? Zmieniające się modele męskości we współczesnej Polsce*, Trio, Warszawa 2008, s. 21–60; Z. Melosik, *Kryzys męskości w kulturze współczesnej*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2006, s. 325–327.

2 A. Baubérot, *Nie rodziły się mężczyźni, stajemy się tacy*, [w:] A. Corbin, J.-J. Courtine, G. Vigarello (red.), *Historia męskości. XX–XXI wiek. Męskość w kryzysie*, t. 3, słowo/obraz terytoria, Gdańsk 2021, s. 137–140.

3 M. Horta Ribeiro, J. Blackburn, B. Bradlyn, E. De Cristofaro, G. Stringhini, S. Long, S. Greenberg, S. Zannettou, *The Evolution of the Manosphere across the Web*, „Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media” 2021, t. 15, nr 1, s. 197–198.

4 Tamże, s. 196.

ilościowej i jakościowej, co poza oszacowaniem skali zjawiska umożliwia również uchwycenie kontekstu i sposobu, w jaki użytkownicy manosfery konstruują swoje przekonania.

2. Charakterystyka manosfery

Manosfera (ang. *manosphere*) jest internetową przestrzenią, w której mężczyźni poruszają kwestie dotyczące mężczyzn i męskości, relacji między kobietami a mężczyznami i praw mężczyzn w kontekście praw kobiet. Treści zamieszczane w manosferze mają często wydźwięk antyfeministyczny, mizoginistyczny, wyrażają przekonania o potrzebie zachowania patriarchalnego porządku świata oraz o dyskryminacji mężczyzn we współczesnym świecie⁵. W ciągu ostatniej dekady manosfera wzbudza coraz większe zainteresowanie badaczy oraz społeczeństwa. Na taki stan rzeczy miały wpływ przede wszystkim głośne ataki przeprowadzone przez członków manosfery, część z nich została uznana za formę terroryzmu. W Stanach Zjednoczonych Narodowa Strategia Przeciwdziałania Terroryzmowi Krajowemu uznaje brutalny ekstremizm inceli – członków manosfery żyjących w mimowolnym celibacie, którzy obwiniają kobiety za swoje problemy z budowaniem relacji romantycznych – za potencjalny czynnik motywujący do terroryzmu⁶.

Członkowie manosfery utrzymują ze sobą kontakt dzięki różnym grupom i forum internetowym. Z reguły są to strony anglojęzyczne. Najpopularniejszym miejscem dla międzynarodowej społeczności manosfery jest przede wszystkim Reddit – serwis internetowy, na którym użytkownicy mogą wymieniać się treściami oraz je komentować. W serwisie zakładane są wątki tematyczne (subreddity), w których umieszcza się związane z danym zagadnieniem posty. W 2021 r. na Reddicie stworzonych było łącznie 22 161 083 postów dotyczących tematów związanych z manosferą, a w tę tematykę zaangażowanych było 835 812 użytkowników. Poza Redditem dużą aktywność możemy zaobserwować na forach internetowych, jednak sumując liczbę postów z sześciu najpopularniejszych – Incel.is, Rooshv, The Attraction, MPUA forum, MGTOW forum, AVFM – nadal jest ich ponad trzy razy mniej niż na Reddicie, zresztą one również ponad sześć razy mniej użytkowników niż Reddit⁷.

W Polsce najpopularniejszą platformą zrzeszającą przedstawicieli manosfery jest wykop.pl⁸. Jednym z najpopularniejszych tagów – oznaczeń tematycznych postów – jest tag „przegryw”, który w polskiej manosferze oznacza odpowiednik incela. Tag ten został użyty już ponad 100 tys. razy (w samym maju 2024 r. zostało opublikowanych 20 920 wpisów z tym tagiem⁹). Popularną formą kontaktu i wymiany doświadczeń pomiędzy członkami manosfery są grupy w serwisie Facebook. Niestety, nie ma dostępnej listy czy opracowania, które wymieniałoby wszystkie z istniejących grup. Dzięki wyszukiwarce dostępnej na portalu Facebook możliwe jest znajdowanie grup publicznych i prywatnych skierowanych do mężczyzn, które pośrednio lub bezpośrednio odwołują się do kwestii związanych z manosferą.

Społeczność manosfery z reguły posługuje się swoim własnym żargonem, który uznawany jest za toksyczny, stosowane są również wyrażenia dehumanizujące kobiety. Często w dyskusjach pochwalane są zachowania mizoginistyczne, samobójstwa czy masowe morderstwa¹⁰. Użytkownicy używają specyficznych wyrażeń, które sprowadzają kobiety jedynie do roli obiektu seksualnego: *cumdumpsters* (worki na spermę), dziury, suki, dziwki, feminoidy. Stosowanie takiego języka ma podkreślić rozwiązłość kobiet oraz ich pod-

5 W. Jackowska, *Manosfera*, <https://obserwatoriumjezykowe.uw.edu.pl/hasla/manosfera/> [dostęp: 29.05.2024].

6 A. Czerwinsky, *Misogynist Incels Gone Mainstream: A Critical Review of the Current Directions in Incel-focused Research*, „Crime, Media, Culture: An International Journal” 2024, t. 20, nr 2, s. 196–217; S. Tomkinson, T. Harper, K. Attwell, *Confronting Incel: Exploring Possible Policy Responses to Misogynistic Violent Extremism*, „Australian Journal of Political Science” 2020, t. 55, nr 2, s. 152–169.

7 M. Horta Ribeiro, J. Blackburn, B. Bradlyn, E. De Cristofaro, G. Stringhini, S. Long, S. Greenberg, S. Zannettou, *The Evolution of the Manosphere...*, dz. cyt.

8 P. Wiczorkiewicz, A. Herzyk (red.), *Przegryw: mężczyźni w pułapce gniewu i samotności*, Wydawnictwo WAB, Warszawa 2023, s. 7.

9 *Statystyki*, <https://mirko.pro/statystyki> [dostęp: 29.05.2024].

10 B. Pelzer, L. Kaati, K. Cohen, J. Fernquist, *Toxic Language in Online Incel Communities*, „SN Social Sciences” 2021, t. 1, nr 8, s. 2–4.

porządkowanie mężczyznom¹¹. Incele na forach obwiniają kobiety za to, że stały się ofiarami przestępstw. Część z nich wyraża się pozytywnie o zgwałceniach, pedofilii, brutalnych aktach przemocy wobec kobiet czy masowych strzelaninach¹².

Część użytkowników manosfery zinternalizowała przeróżne zasady, takie jak filozofia czerwonej, niebieskiej lub czarnej pigułki (*red, blue, black pill philosophy*).

Filozofia czerwonej pigułki, która przyświeca członkom manosfery, ma na celu zrozumienie, że współczesny mężczyzna jest tłamszony przez feminizm, jest oszukiwany przez system i spychany na margines¹³. Osoba, która „wzięła czerwoną pigułkę”, zaczyna zauważać, że świat ją otaczający odbiera mężczyznom prawa i wolności, nie istnieje coś takiego jak męski przywilej, o którym mówią feministki. Feminizm przez zwolenników filozofii czerwonej pigułki rozumiany jest jako prawo utrzymywania kontaktów seksualnych przez kobiety, z kim chcą. Ich zdaniem większość mężczyzn nigdy nie wywoła zainteresowania u kobiety, w związku z czym nigdy nie znajdzie seksualnego spełnienia i szczęścia¹⁴. Osoby wierzące w czerwoną pigułkę uważają, że rozwiązaniem ich problemów są korzystanie z wątpliwych moralnie porad dawanych przez artystów podryw, samodoskonalenie się, podnoszenie swojego statusu materialnego i społecznego, praca nad własnym wyglądem do konkretnego, ściśle określonego ideału. *Redpill* zachęca do przyjęcia czysto egoistycznej i hedonistycznej postawy względem relacji z kobietami.

Osoby wyznające filozofię *blackpill* uważają, że nie ma szansy na zmianę systemu, który dyskryminuje mężczyzn, a relacjami damsko-męskimi rządzi wyłącznie genetyka, której nie da się oszukać. Nieatrakcyjni mężczyźni nigdy nie osiągną szczęścia i spełnienia, ponieważ sukces społeczny i matrymonialny jest warunkowany genetycznie. Zdaniem osób, które przyjęły *blackpill*, kobiety pociąga brutalność i męska dominacja, wiele z nich tak naprawdę lubi przymusowe kontakty seksualne i nie ma nic przeciwko, jeżeli gwałciciel jest osobą atrakcyjną lub wysoko postawioną¹⁵. Według tej filozofii najlepszymi sposobami na poradzenie sobie z rzeczywistością są samobójstwo lub popełnienie aktów przemocy na masową skalę¹⁶. W ostatniej dekadzie siedem masowych strzelanin zostało dokonanych przez osoby utożsamiające się ze społecznością inceli, część ze sprawców uzyskała w tej społeczności tytuł bohatera¹⁷.

Osoby, które nie dostrzegają zachodzących zmian systemowych tłamszących mężczyzn oraz wspierają ruchy feministyczne w dążeniu do równouprawnienia płci, w manosferze określane są mianem *bluepill*. Członkowie manosfery uważają, że te osoby, tak jak w filmie *Matrix* z 1999 r. wyreżyserowanym przez siostry Wachowskie, wzięły niebieską pigułkę (*blue pill*) i wybrały wyłączenie się z życia w złudzeniu¹⁸.

Społeczności manosfery nie można traktować jednolicie. Większość badań jej dotyczących została przeprowadzona na forach, grupach czy profilach anglojęzycznych, które w głównej mierze skupiają mężczyzn ze Stanów Zjednoczonych¹⁹. Przygotowując się do napisania artykułu, nie znalazłam badań, które w obszerny i naukowy sposób opisywałyby polską społeczność manosfery. W polskim dyskursie dotyczącym inceli możemy znaleźć książki popularnonaukowe, filmy na YouTube starające się opisać to zjawisko czy wreszcie wiele artykułów w czasopiśmie popularnych.

11 W. Chang, *The Monstrous-feminine in the Incel Imagination: Investigating the Representation of Women as „Femoids” on r/r/Braincels*, „Feminist Media Studies” 2022, t. 22, nr 2, s. 254–270..

12 T. Lorenz, *The Online Incel Movement is Getting More Violent and Extreme, Report Says*, <https://www.washingtonpost.com/technology/2022/09/22/incels-rape-murder-study/> [dostęp: 10.04.2024].

13 B. Hoffman, J. Ware, E. Shapiro, *Assessing the Threat of Incel Violence*, „Studies in Conflict & Terrorism” 2020, t. 43, nr 7, s. 565–587.

14 *The Extremist Medicine Cabinet: A Guide to Online „Pills”*, <https://www.adl.org/resources/blog/extremist-medicine-cabinet-guide-online-pills> [dostęp: 10.04.2024].

15 *Blackpill*, <https://incels.wiki/w/Blackpill> [dostęp: 10.04.2024].

16 *The Extremist Medicine Cabinet...*, dz. cyt.

17 M.N. Saptura, K.M. Boyle, *Masculinity Threat, „Incel” Traits, and Violent Fantasies Among Heterosexual Men in the United States*, „Feminist Criminology” 2020, t. 15, nr 3, s. 278–298.

18 *The Extremist Medicine Cabinet...*, dz. cyt.

19 A. Czerwinsky, *Misogynist Incels Gone Mainstream...*, dz. cyt.

3. Charakterystyka dyskryminacji, mowy nienawiści i obwiniania ofiar

W dyskusjach prowadzonych w manosferze często widoczna jest frustracja związana z postępującą emancypacją kobiet, co prowadzi do eskalacji negatywnych emocji i nasilania się wrogich postaw. W niniejszej części omówię podstawowe definicje i koncepcje dotyczące dyskryminacji, mowy nienawiści oraz *victim blamingu*, co pozwoli na lepsze zrozumienie mechanizmów, które prowadzą do eskalacji tych zjawisk w przestrzeni internetowej.

3.1. Dyskryminacja

Dyskryminacja to zjawisko, w którym dana osoba ze względu na swoje cechy, takie jak np. płeć, wiek, rasa, narodowość czy wyznanie, jest gorzej traktowana, niż byłby traktowany inny człowiek w porównywalnej sytuacji. Osoby stosujące dyskryminację wychodzą z założenia, że jednostki przynależące do określonej grupy nie zasługują na dostęp do jakichś dóbr lub nie posiadają jakichś zdolności²⁰. Polska ustawa zasadnicza gwarantuje obywatelom równe traktowanie oraz równość płci. Pomimo umocowań prawnych zjawisko dyskryminacji jest obecne w przestrzeni publicznej – w 2020 r. 20% ankietowanych deklarowało, że zauważyło dyskryminację ze względu na płeć²¹.

Przyczyną dyskryminacji są zakorzenione uprzedzenia i negatywne stereotypy na temat danej grupy osób. Negatywne osądy mogą prowadzić do gorszego traktowania innej grupy²². Jednym z powodów występowania dyskryminacji ze względu na płeć jest to, że w świadomości społecznej zakorzenione są stereotypy związane z płcią i rolami płciowymi²³.

Do zachowań dyskryminacyjnych możemy zaliczyć molestowanie, molestowanie seksualne, stosowanie przemocy fizycznej, psychicznej czy ekonomicznej, a także utrwalanie stereotypów dotyczących społecznych i kulturowych wzorców zachowań mężczyzn i kobiet, opierających się na przekonaniu o niższości lub wyższości jednej z płci²⁴. Formą dyskryminacji interpersonalnej, która występuje coraz częściej w przestrzeni publicznej, jest mowa nienawiści, czyli rozpowszechnianie wypowiedzi, które szerzą, propagują i usprawiedliwiają nienawiść²⁵.

3.2. Mowa nienawiści

Mowa nienawiści (ang. *hate speech*) jest zjawiskiem polegającym na konstruowaniu wypowiedzi mających na celu rozpowszechnianie, usprawiedliwianie, wzbudzanie nienawiści do określonych grup, osób czy przedstawicieli mniejszości²⁶. Komunikaty będące mową nienawiści mogą zawierać w sobie pejoratywne, obraźliwe, dehumanizujące wyrażenia, których celem jest poniżenie lub upokorzenie danej grupy. Często mowa nienawiści bazuje na stereotypach czy uprzedzeniach, które są utrwalone w danej społeczności. Lech Nijakowski wymienia sześć wyznaczników mowy nienawiści²⁷:

20 M. Latacz, D. Wzorek, *Dyskryminacja przez stereotypowe ujęcie ról społecznych płci*, „Kwartalnik Prawo-Społeczeństwo-Ekonomia” 2019, nr 3, s. 43.

21 M. Kuczyński, *Czy kobiety w Polsce są dyskryminowane? Czy rządzą nami stereotypy?*, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/RPO-dzien-koniet-czy-kobiety-w-polsce-sa-dyskryminowane-stereotypy> [dostęp: 1.03.2024].

22 K. Kędziora, A. Gędzińska (red.), *Poradnik antydyskryminacyjny dla osób studiujących i zatrudnionych na Uniwersytecie Warszawskim*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2017, s. 13–15.

23 M. Kuczyński, *Czy kobiety w Polsce są dyskryminowane? Czy rządzą nami stereotypy?*..., dz. cyt.

24 Tamże.

25 K. Kędziora, A. Gędzińska (red.), *Poradnik antydyskryminacyjny dla osób studiujących i zatrudnionych na Uniwersytecie Warszawskim*..., dz. cyt.

26 *Czym jest mowa nienawiści?*, <https://uprzedzuprzedzenia.org/czym-mowa-nienawisci/> [dostęp: 1.05.2024].

27 L. Nijakowski, *Mowa nienawiści w świetle teorii dyskursu*, [w:] A. Horolets (red.), *Analiza dyskursu w socjologii i dla socjologii*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008, s. 133.

1. nadmierne uogólnianie negatywnej cechy – negatywne stereotypy grup obcych;
2. przypisywanie szczególnie negatywnych cech – przypisywanie osobom lub grupom szczególnie negatywnych cech lub uczynków;
3. uwłaczająca leksyka, dehumanizacja – analogie, metafory;
4. lekceważenie, podważanie rytuałów poważania – protekcjonalne traktowanie, okazywanie wyższości, niedopuszczanie do głosu;
5. katalogi i zestawienia – katalogi „demaskujące” Żydów;
6. przedmiot nienawiści – mowę nienawiści wyróżnia przedmiot krytyki, zbiorowości, do których przynależność ma charakter przypisany (płeć, kolor skóry, orientacja seksualna, narodowość, etniczność, kalectwo, język ojczysty itd.).

Mowa nienawiści nie została osobno zdefiniowana w polskim prawodawstwie, jednak występują regulacje, które ją penalizują – art. 256 k.k. oraz art. 257 k.k.²⁸ Katalog przesłanek traktowanych jako dyskryminacyjne jest zamknięty i zaliczają się do niego: rasa, pochodzenie etniczne, narodowość, wyznanie i bezwyznaniowość.

Mowa nienawiści najczęściej stosowana jest w internecie – w 2020 r. zgodnie z raportem prokuratora generalnego przestępstwa z wykorzystaniem sieci stanowiły 79% wszystkich przestępstw z nienawiści²⁹. Na przestrzeni ostatniej dekady możemy zauważyć znaczny wzrost liczby przestępstw z nienawiści popełnianych w tym środowisku. Istotną kwestią jest to, że znaczna część czynów popełnionych w internecie nie jest odnotowywana przez organy ścigania, w związku z czym skala tego zjawiska jest jeszcze większa, dodatkowo groźby karalne i znieważenia to przestępstwa charakteryzujące się wysoką ciemną liczbą przestępstw³⁰. Stosowanie mowy nienawiści w internecie jest proste i szybkie. Treści mogą być udostępnione szerokiemu gronu odbiorców i – co najważniejsze – łatwo jest o anonimowość sprawcy.

Badania przeprowadzone przez Fundację im. Stefana Batorego pokazują, że mowa nienawiści, przedostając się do debaty publicznej, może doprowadzić do wykluczenia pewnych grup społecznych oraz do zmniejszenia wrażliwości na przejawy nienawiści. Obrażliwe określenia względem mniejszości były bardziej akceptowane przez respondentów, którzy stykali się z nimi częściej. Osoby, które częściej spotykały się z mową nienawiści, chętniej deklarowały, że zdarza im się jej używać. Co więcej, takie osoby pozytywniej oceniały zachowania łamiące normy społeczne³¹. Stosowanie mowy nienawiści, która stygmatyzuje i dehumanizuje mniejszości, może przerodzić się w znacznie bardziej dotkliwe czyny – izolacje członków danej grupy, dyskryminacje czy przemoc fizyczną³².

3.3. Obwinianie ofiary

Obwinianie ofiary (ang. *victim blaming*) to termin stworzony w latach 70. XX w. przez przedstawicielki kryminologii feministycznej. Oznacza on przerzucanie winy za przestępstwo z jego sprawcy na ofiarę³³. Osobami obwiniającymi ofiarę są nie tylko sprawcy przestępstw chcący usprawiedliwić swoje zachowanie i zminimalizować własną rolę w popełnionym czynie. Zdarza się także, że *victim blaming* stosowany jest przez media, przedstawicieli organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości, rodzinę i bliskich ofiary oraz

28 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. 2024, poz. 17 ze zm.

29 E. Starzewski, *Jak ściga się propagowanie i pochwalanie faszyzmu. Prokuratura Krajowa w końcu ujawniła RPO statystyki za 2020 r.*, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/jak-sciga-sie-propagowanie-i-pochwalanie-faszyzmu-prokuratura-krajowa-w-koncu-ujawnila-rpo> [dostęp: 1.05.2024].

30 B. Błońska, *Przestępstwa z nienawiści*, [w:] P. Chomczyński, P. Frąckowiak, D. Woźniakowska-Fajst (red.), *Kryminologia: teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2024, s. 311–314.

31 A. Świderska, D. Bułska, K. Hansen, M. Bilewicz, M. Wiśniewski, W. Soral, *Mowa nienawiści, mowa pogardy. Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych*, Fundacja Batorego, Warszawa 2019, s. 129–130.

32 G.W. Allport, *The Nature of Prejudice*, Addison-Wesley Pub. Co, Reading, Mass 1979, s. 343–352.

33 D. Woźniakowska, *Ofiara przestępstwa*, [w:] P. Chomczyński, P. Frąckowiak, D. Woźniakowska (red.), *Kryminologia: teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2024, s. 475–487.

osoby trzecie. *Victim blaming* może dotyczyć osób pokrzywdzonych różnego rodzaju przestępstwami, jednak szczególnie mocno obarcza się winą ofiary przestępstw na tle seksualnym³⁴.

Wyjaśnieniem stosowania *victim blamingu* jest przede wszystkim wiara w sprawiedliwość świata i potrzeba znalezienia wyjaśnienia, dlaczego przestępstwo przydarzyło się akurat ofierze, a dlaczego nie przydarzy się osobie obwiniającej lub jej bliskim. Fakt zaistnienia przestępstwa wprowadza niepokój i narusza schematy poznawcze. Aby uspokoić lęk, odzyskać względne poczucie bezpieczeństwa, osoby szukają cech, zachowań wyróżniających ofiarę od nich samych. Często dopisywane jest ofierze przyczynienie się do popełnienia przestępstwa, prowokowanie, popełnienie „błędów”, takich jak np. samotny powrót nocą do domu. Organizacje zajmujące się prawami kobiet zwracają uwagę na patriarchalny charakter obwiniania pokrzywdzonych, co pogłębia dyskryminację ze względu na płeć. Jest to spowodowane m.in. uprzedmiotowieniem kobiet i ich pozycją w patriarchalnym modelu społecznym³⁵.

Przedstawione koncepcje teoretyczne stanowią kluczowy punkt odniesienia dla dalszych analiz dotyczących obecności tych zjawisk w polskiej manosferze. Internetowe społeczności manosfery tworzą przestrzeń, w której negatywne narracje dotyczące ról płciowych nie tylko funkcjonują, lecz także ulegają wzmacnianiu poprzez wzajemne interakcje użytkowników.

4. Metodologia badań własnych

Celem przeprowadzonego przeze mnie badania jest zidentyfikowanie i zrozumienie skali oraz charakteru mowy nienawiści, dyskryminacji i *victim blamingu* w komentarzach publikowanych na grupach polskiej manosfery w serwisie Facebook.

W celu sprecyzowania tak obszernego celu stawiam następujące pytania badawcze:

1. Jakie formy mowy nienawiści, dyskryminacji i *victim blamingu* dominują w komentarzach na grupach związanych z polską manosferą?
2. Jak często pojawiają się treści zawierające mowę nienawiści, dyskryminację i *victim blaming* w analizowanych grupach?
3. W jakim kontekście najczęściej występują te negatywne zjawiska w dyskusjach?
4. Czy w analizowanych grupach występują inne zachowania dewiacyjne?
5. Czy istnieją określone tematy lub wydarzenia, które szczególnie nasilają występowanie mowy nienawiści, dyskryminacji i *victim blamingu*?

4.1. Metoda badawcza

Z uwagi na złożoność i różnorodność analizowanych przeze mnie zjawisk – mowy nienawiści, dyskryminacji i *victim blamingu* – oraz charakter badanego materiału – komentarze zamieszczane w grupach związanych z manosferą – zdecydowałam się na zastosowanie zarówno analizy ilościowej, jak i jakościowej.

Analiza ilościowa pozwala na oszacowanie częstotliwości występowania negatywnych treści, podanie konkretnej liczby danych zachowań oraz określenie ich skali. Dzięki tej metodzie mogę precyzyjnie określić, jak często pojawiają się określone formy mowy nienawiści, dyskryminacji i *victim blamingu* w badanym materiale.

Analiza jakościowa umożliwia zrozumienie kontekstu i sposobu wyrażania mowy nienawiści oraz innych negatywnych zjawisk, pozwala także wychwycić więcej szczegółów, niuansów związanych ze stosowanym w postach i komentarzach językiem.

34 S. Bieneck, B. Krahé, *Blaming the Victim and Exonerating the Perpetrator in Cases of Rape and Robbery: Is There a Double Standard?*, „Journal of Interpersonal Violence” 2011, t. 26, nr 9, s. 1786.

35 Z. Nawrocka, *Przemoc seksualna w Polsce – działania rządu*, [w:] J. Piotrowska, A. Synakiewicz (red.), *Dość milczenia: przemoc seksualna wobec kobiet i problem gwałtu w Polsce*, Heinrich Böll Stiftung: Fundacja Feminoteka, Warszawa 2011, s. 44–71.

Triangulacja metod badawczych – analizy jakościowej i ilościowej – pozwoli odpowiedzieć na postawione pytania badawcze oraz umożliwi dokładniejsze przedstawienie badanego zjawiska.

4.2. Próba badawcza

W ramach wykonanych przeze mnie badań skupiłam się na analizie treści publikowanych w serwisie Facebook. W ramach badania zastosowałam nieprobabilistyczny, celowy dobór próby. Kluczowym aspektem, którym kierowałam się przy doborze próby, było jasne powiązanie grup na platformie Facebook z manosferą – wybrałam grupy, które w swojej nazwie posiadały znane z manosfery terminy. Zwróciłam również uwagę na opis, regulamin oraz sposób rekrutacji do grupy – czy występują tam odniesienia do manosfery. Kolejnym aspektem, którym kierowałam się przy doborze próby, była liczba użytkowników danej grupy – dzięki temu wybrane zostały grupy, które cieszą się największym zainteresowaniem. Trzecim czynnikiem, który wzięłam pod uwagę, była aktywność użytkowników danej grupy – ile postów umieścili w okresie 29 kwietnia 2024 r.–29 maja 2024 r. – Facebook udostępnia statystyki aktywności tylko na miesiąc wstecz od daty sprawdzenia.

Na podstawie wymienionych kryteriów wybrałam cztery grupy, które poddałam analizie – „MGTOW, RedPill, Polska Manosfera”, „Katoredpillawka – White Boy Summer”, „Samiec Alfa”, „Hobby Faceta, MGTOW, RedPill, Polska Manosfera – sekcja memów”.

Istotnym etapem przed przeprowadzeniem badań było określenie ram czasowych. Każda z wybranych grup została założona w innym momencie. Aby badanie było rzetelnie analizowane, treści powinny pochodzić z tego samego okresu dla każdej grupy. Ważnym aspektem jest również uchwycenie dynamiki dyskursu oraz ukazanie najnowszych tendencji – internet to medium, w którym trendy zmieniają się niezwykle szybko, zainteresowanie użytkowników przetrzuca się z ogromną szybkością na kolejne zagadnienia. Język stosowany w internecie również ulega zmianom w szybkim tempie – wprowadzane są przeróżne nowe określenia, których zrozumienie jest potrzebne, aby w odpowiedni sposób przeprowadzić analizę treści. W związku z tym zdecydowałam, że w ramach badania wybiorę posty, które zostały opublikowane pomiędzy 29 listopada 2023 r. a 29 maja 2024 r., czyli w ostatnich sześciu miesiącach przed realizacją badania.

Aby móc zrealizować cel badania – napisać część związaną z analizą jakościową – musiałam wybrać konkretne daty z półrocznego przedziału czasowego, ponieważ ilość treści, która została udostępniona w tym okresie, była zbyt ogromna. Do wyznaczenia konkretnych dat skorzystałam z narzędzia Google Trends – wybrałam daty, dla których zainteresowanie wyszukiwaniem tematów związanych z manosferą – *blackpill*, czerwona pigułka i niebieska pigułka, mgtow, incel, przegryw – było największe. Dzięki temu zabiegowi do analizy zostały wybrane posty opublikowane w następujących dniach: 4, 13, 25 grudnia 2023 r.; 5, 11, 21 stycznia 2024 r.; 8, 24 lutego 2024 r.; 1, 10 marca 2024 r.; 9, 13, 23 maja 2024 r.

Ostatecznie próba badawcza składała się z 335 postów i 5280 komentarzy opublikowanych w czterech grupach związanych z polską manosferą.

4.3. Narzędzie badawcze

Z racji złożoności badanego zjawiska oraz braku podobnych badań nad manosferą przeprowadzonych w Polsce zdecydowałam się na stworzenie własnego narzędzia badawczego, które ułatwiło przeprowadzenie analizy ilościowej i jakościowej zamieszczanych postów i komentarzy.

Pierwszym krokiem było pobranie wszystkich postów i komentarzy z wyznaczonego okresu. Następnie każdy post został skategoryzowany ze względu na typ – tekst, film, zdjęcie lub mem, link, inne/pozostałe – oraz na treść – wygląd i moda, psychologia, zdrowie psychiczne, hobby, relacje damsko-męskie, kobiety, polityka i wojna, religia, zdrowie, seks, kultura, praca, inne. Każdy z postów był sprawdzany pod kątem tego, czy autor skorzystał z funkcji anonimowego umieszczania treści, ile komentarzy zostało pod nim zamieszczonych oraz ile reakcji uzyskał.

Treść postów i komentarzy była analizowana pod kątem występowania mowy nienawiści na podstawie wyznaczników zaproponowanych przez Lecha Nijakowskiego³⁶. Aby zakwalifikować wypowiedź jako zawierającą mowę nienawiści, wystarczyło spełnienie co najmniej jednego z kryteriów. W szczególności w przypadku komentarzy istotną rolę odgrywał kontekst wypowiedzi – jej umiejscowienie w dyskusji, sposób reagowania na poprzednie treści oraz odniesienia do konkretnych wydarzeń lub osób. Dla przykładu wypowiedź: „Tylko poczekać, aż przez takie obrazki baby zaczną zazdrościć, że ich ominęły takie wspaniałe rzeczy, i wybiją sobie z głowy pociąg do bycia workami na spermę dla mudżinów” spełnia kryterium dehumanizacji i przypisywania negatywnych cech całej grupie społecznej (kobiet), dlatego została zakwalifikowana jako mowa nienawiści. Z kolei komentarz: „Trzeba znacząco zmniejszyć limity facetów migrantów, a kobiet podwyższyć. Trzeba wypełnić lukę Latynoskami, Azjatkami, Murzynkami, Białorusinkami itd.” nie spełniał żadnego z kryteriów i został uznany za neutralny, mimo że pojawił się w wątku nacechowanym agresją.

Dzięki takiemu podejściu możliwe było nie tylko wskazanie przypadków jednoznacznie agresywnych, lecz także wychwycenie wypowiedzi problematycznych, które wzmacniają stereotypy lub normalizują wrogie postawy wobec określonych grup społecznych.

Posty i komentarze były analizowane pod kątem występowania następujących wyznaczników:

1. nadmierne uogólnianie negatywnej cechy;
2. przypisywanie szczególnie negatywnych cech;
3. uwłaczająca leksyka, dehumanizacja;
4. lekceważenie, podważanie rytuałów poważania – protekcyjnalne traktowanie, okazywanie wyższości, niedopuszczanie do głosu;
5. katalogi i zestawienia;
6. przedmiot nienawiści.

Podczas analizy postów zwracałam również uwagę na to, jakie cechy były atakowane w postach zawierających mowę nienawiści – czy były to cechy chronione w polskim kodeksie karnym; jeśli tak, to która z nich – rasa, pochodzenie etniczne, narodowość, wyznanie i bezwyznaniowość. Brałam również pod uwagę inne cechy, które nie są chronione w Polsce – płeć, orientacja, niepełnosprawność, wiek.

Treść postów była również analizowana pod kątem występowania wiktymizacji wtórnej, pochwalania zachowań przestępczych, pochwalania samobójstwa. Jeśli w poście występowały inne zachowania dewiacyjne, to również zostało to oznaczone w narzędziu. Po przeprowadzeniu analizy posta i zrozumieniu jego treści oraz kontekstu analizowałam zamieszczone pod nim komentarze, stosując te same ramy, które zastosowane zostały do postów.

5. Rezultaty badań

5.1. Ilościowa charakterystyka badanych treści

W założonych ramach czasowych opublikowanych zostało 335 postów i 5280 komentarzy. Grupą, w której zamieszczono najwięcej postów poddanych analizie, jest „Hobby Faceta, MGTOW, RedPill, Polska Manosfera – sekcja memów” – 109 postów, co stanowi 32,5% całości. Najmniej postów zostało opublikowanych na grupie „Samiec Alfa” – 28 postów – 8,4% całości. Poza analizą postów przeprowadziłam także analizę komentarzy. Najwięcej – prawie połowa, 49% – zostało opublikowanych w grupie „MGTOW, RedPill, Polska Manosfera”. Najmniej komentarzy zostało opublikowanych na grupie „Samiec Alfa” – 704, co stanowi 13,3% całości. Pomimo znaczącej różnicy w liczbie zamieszczonych postów w grupach „Samiec Alfa” i „Katoredpillawka – White Boy Summer” liczba komentarzy jest prawie taka sama – 704 i 718.

36 L. Nijakowski, *Mowa nienawiści w świetle teorii dyskursu...*, dz. cyt.

Tabela 1. Liczba postów i komentarzy opublikowanych w badanych grupach

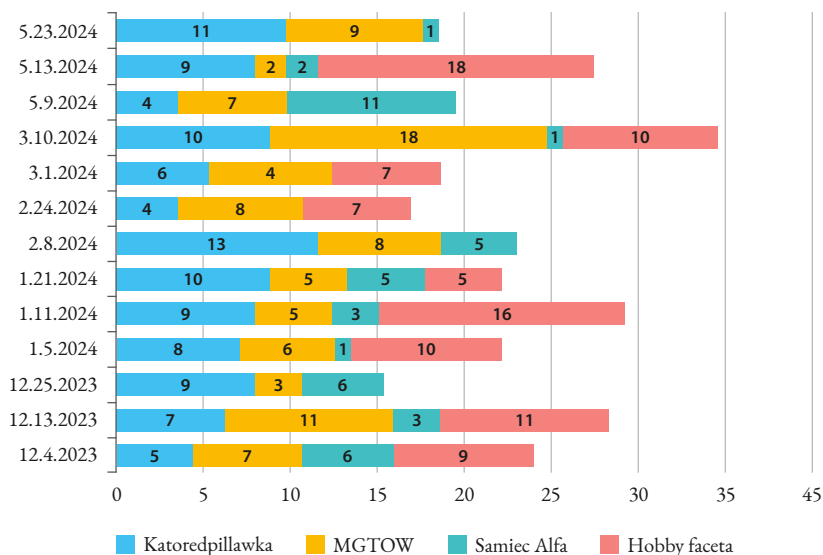
Nazwa grupy	Liczba postów	% z całości	Liczba komentarzy	% z całości
„MGTOW, RedPill, Polska Manosfera”	93	27,8%	2586	49%
„Katorepillawka – White Boy Summer”	106	31,3%	718	13,6%
„Samiec Alfa”	28	8,4%	704	13,3%
„Hobby Faceta, MGTOW, RedPill, Polska Manosfera – sekcja memów”	109	32,5%	1272	24,1%
Suma	335	100%	5280	100%

Źródło: opracowanie własne

Do analizy zostały wybrane posty pochodzące z 13 dni – 4, 13, 25 grudnia 2023 r.; 5, 11, 21 stycznia 2024 r.; 8, 24 lutego 2024 r.; 1, 10 marca 2024 r.; 9, 13, 23 maja 2024 r.

Najwięcej postów – 39, co stanowi 11,6% całości – zostało opublikowanych 10 marca 2024 r., data ta uznawana jest w Polsce za Międzynarodowy Dzień Mężczyzn. Najmniej postów – 18, 5,4% całości – zostało opublikowanych 25 grudnia 2023 r., czyli w Boże Narodzenie. W grupie „Hobby Faceta, MGTOW, RedPill, Polska Manosfera – sekcja memów” tego dnia nie opublikowano żadnych postów, 23 maja 2024 r. również użytkownicy grupy nie wstawili żadnych postów. W grupie Samiec Alfa w dniach 8, 24 lutego 2024 r.; 1 marca 2024 r.; 9 maja 2024 r. nie opublikowano żadnych postów.

Wykres 1. Liczba postów opublikowanych na grupach ze względu na dzień

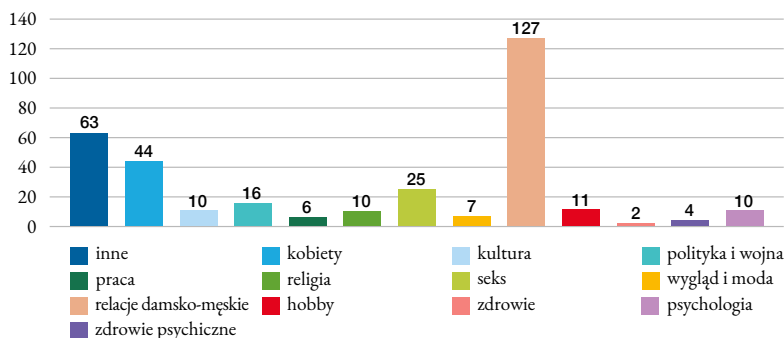

Źródło: opracowanie własne

Treść zamieszczonych postów została poddana analizie, a następnie każdy z nich przyporządkowałam do jednej z kategorii tematycznych – wygląd i moda, psychologia, zdrowie psychiczne, hobby, relacje damsko-męskie, kobiety, polityka i wojna, religia, zdrowie, seks, kultura, praca, inne.

Ponad połowa zamieszczonych postów dotyczyła tematów związanych z relacjami damsko-męskimi (127 postów, 37,9%), kobietami (44 posty, 13,1%) i seksem (25 postów, 7,5%). Pozostałe tematy stanowią 41,5% wszystkich zamieszczonych treści. Do kategorii „inne” (63 posty, 18,8%) zostały zaklasyfikowane posty, których tematyka odbiegała od pozostałych kategorii.

Wykres 2. Liczba opublikowanych postów pod względem kategorii tematycznej

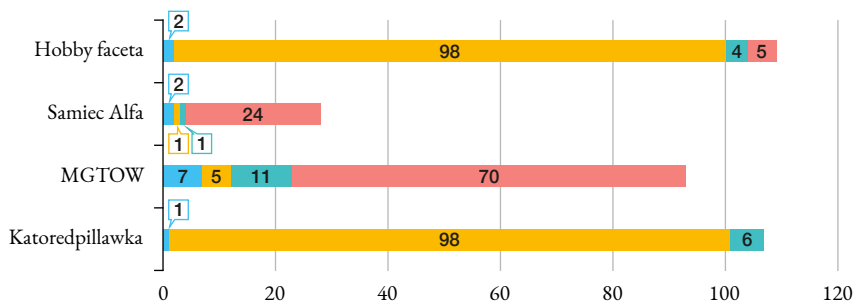

Źródło: opracowanie własne

Zamieszczone posty zostały przeanalizowane i zaklasyfikowane do odpowiedniej kategorii związanej z typem treści. Każdy z postów został dopasowany do jednej z kategorii – tekst, zdjęcie/mem, film, link lub inne. Należy podkreślić, że zdarzały się sytuacje, w których post zawierał zarówno zdjęcie, jak i tekst. W takich sytuacjach zwracałam uwagę na kontekst zamieszczonego posta – jeśli kluczowy był wpis autora, a zdjęcie zostało dodane dla zwrócenia uwagi bądź by zwizualizować dane zagadnienie, to post został zaklasyfikowany jako „tekst”. Jeśli najważniejszą rolę odgrywało zdjęcie lub mem, a tekst stanowił do niego wyłącznie krótki komentarz, to wtedy post klasyfikowany był jako „zdjęcie lub mem”.

W grupach „Katoreddpillawka – White Boy Summer” i „Hobby Faceta, MGTOW, RedPill, Polska Manosfera – sekcja memów” większość zamieszczonych treści – ok. 90% – stanowiły zdjęcia lub memy. W grupach „Samiec Alfa” i „MGTOW, RedPill, Polska Manosfera” główny typ treści – ponad 75% – stanowiły posty tekstowe. Pozostałe formy postów – filmy i linki – stanowiły 3,6% wszystkich zamieszczonych w badanym okresie treści.

Wykres 3. Podział opublikowanych postów ze względu na typ treści

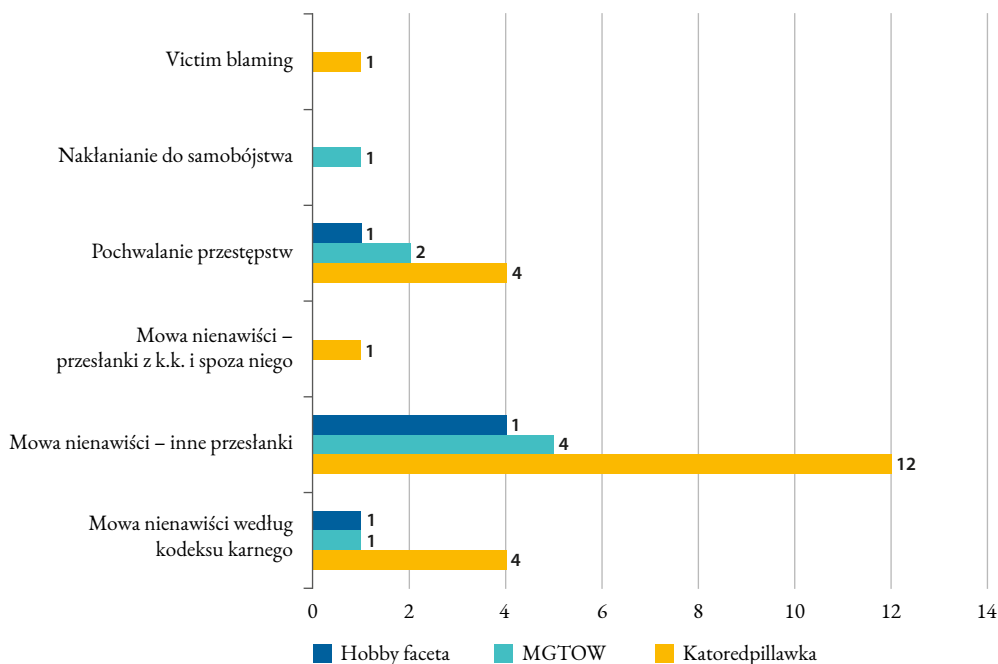
Źródło: opracowanie własne

5.2. Jakościowa charakterystyka badanych treści

5.2.1. Jak często w analizowanych grupach pojawiają się treści zawierające mowę nienawiści, dyskryminację i victim blaming?

W celu uzyskania odpowiedzi na pierwsze z pytań badawczych „Jak często pojawiają się treści zawierające mowę nienawiści, dyskryminację i *victim blaming*?” przeanalizowałam zamieszczone w grupach posty pod kątem występowania wymienionych zachowań. Najczęściej występowała mowa nienawiści – 6 postów zawierało mowę nienawiści dotyczącą przesłanek uwzględnionych w polskim kodeksie karnym, 21 postów zawierało mowę nienawiści dotyczącą przesłanek niewystępujących w kodeksie, 1 post zawierał mowę nienawiści, która dotyczyła zarówno przesłanek penalizowanych, jak i tych, które nie są uwzględnione w kodeksie karnym. Zachowania takie jak *victim blaming* i nakłanianie do samobójstwa wystąpiły w 1 poście. Pochwalanie przestępstw wystąpiło w 7 postach. Łącznie sklasyfikowane przeze mnie zachowania wystąpiły w 11% wszystkich przeanalizowanych postów.

Wykres 4. Występowanie mowy nienawiści, *victim blamingu*, pochwalania przestępstw i nakłaniania do samobójstw w postach

Źródło: opracowanie własne.

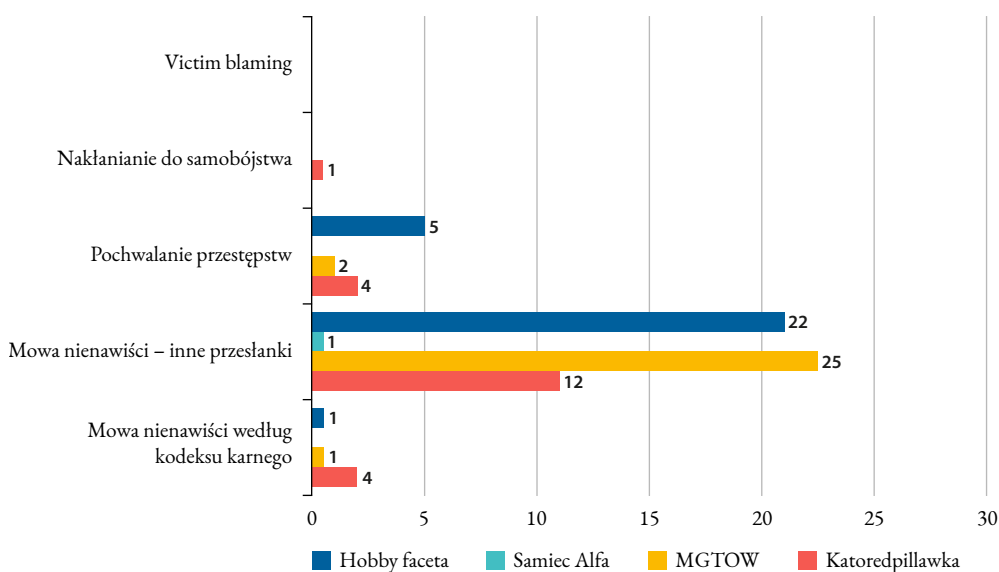
Następną istotną kwestią, którą poddałam analizie, było określenie konkretnych cech, wobec których zostały wymierzone posty zawierające mowę nienawiści. Najczęściej – w 13 postach – celem była płeć, w 10 przypadkach orientacja seksualna. W przeanalizowanych postach nie wystąpiła mowa nienawiści w stosunku do przynależności do grupy etnicznej, wieku lub niepełnosprawności.

Tabela 2. Liczba postów zawierających mowę nienawiści z uwzględnieniem podziału na przesłanki

	wyzna- nie	bezwyzna- niowość	narodo- wość	rasa	grupa etnicz- na	płeć	orienta- cja	niepełno- sprawność	wiek
Katored- pillawka	1	1	0	3	0	7	4	0	0
MGTOW	0	0	1	0	0	0	5	0	0
Samiec Alfa	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hobby Faceta	0	0	1	1	0	6	1	0	0
Suma:	1	1	2	4	0	13	10	0	0

Źródło: opracowanie własne.

Kolejnym etapem przeprowadzonych przeze mnie badań było dokonanie analizy komentarzy zamieszczonych pod postami. Najczęściej – w 60 komentarzach – została zastosowana mowa nienawiści wymierzona przeciwko grupom spoza katalogu cech chronionych przez kodeks karny: w 11 komentarzach obecne było pochwalanie przestępstw, 6 komentarzy zawierało mowę nienawiści w stosunku do osób przynależących do mniejszości chronionych w prawie karnym. W analizowanych komentarzach nie wystąpił *victim blaming*. Łącznie klasyfikowane przeze mnie zachowania wystąpiły w 1,5% analizowanych komentarzy.

Wykres 5. Występowanie mowy nienawiści, *victim blamingu*, pochwalania przestępstw i nakłaniania do samobójstw w komentarzach

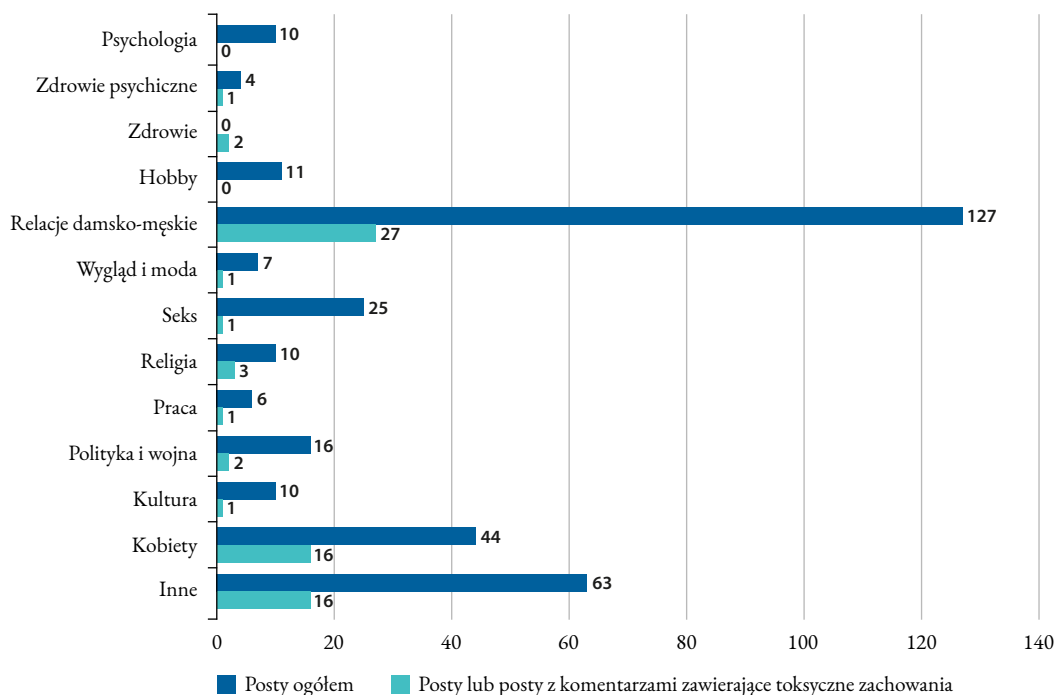
Źródło: opracowanie własne.

5.2.2. Tematy i konteksty sprzyjające nasileniu się mowy nienawiści, dyskryminacji i *victim blamingu*

W celu odpowiedzi na postawione pytania badawcze: „Czy istnieją określone tematy lub wydarzenia, które szczególnie nasilają występowanie mowy nienawiści, dyskryminacji i *victim blamingu*?” oraz „W jakim kontekście najczęściej występują te negatywne zjawiska w dyskusjach?” zdecydowałam się na dokonanie analizy zebranych danych pod kątem tego, w których kategoriach tematycznych oraz w jakich dniach pojawia się najwięcej postów lub komentarzy zawierających treści, które można scharakteryzować jako mowę nienawiści, dyskryminację, pochwalanie przestępstw czy nakłanianie do samobójstwa.

Zagadnieniem, które wywołało najwięcej komentarzy i postów zawierających analizowane przeze mnie zachowania, są relacje damsko-męskie – 27 postów, co stanowi 21,2% postów z tej kategorii. Drugą w kolejności co do liczby postów jest kategoria kobiety – 16 postów. Pod względem procentowym osiąga ona najwyższy wynik – 36,4%. Łącznie 69 z 335, czyli 20,6% przeanalizowanych postów zawierało w sobie lub w komentarzach treści, które można uznać za mowę nienawiści.

Wykres 6. Tematy, w których pojawiają się posty i komentarze zawierające mowę nienawiści, *victim blaming*, pochwalanie przestępstw lub nakłanianie do samobójstwa

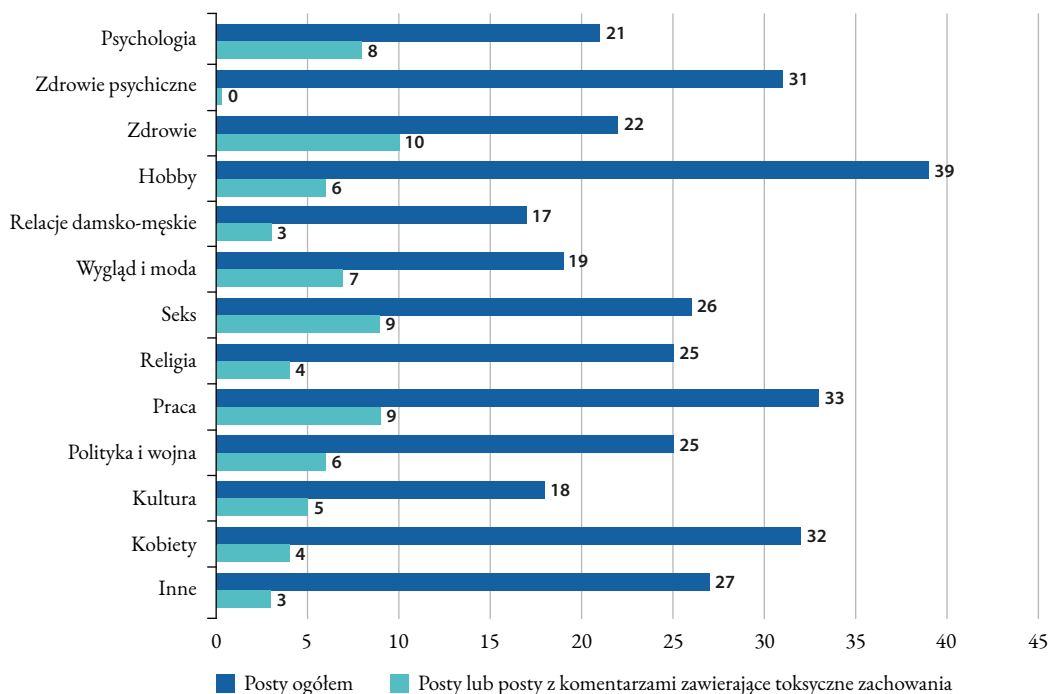

Źródło: opracowanie własne.

* Wykres uwzględnia zarówno posty bez komentarzy, posty z komentarzami, jak i posty, w których nie wykryto analizowanych zachowań, natomiast w komentarzach były one obecne.

Najwięcej postów zawierających mowę nienawiści lub inne analizowane zachowania w swojej treści lub komentarzach zostało publikowanych 9 maja 2024 r. – 10 postów z 22 opublikowanych tego dnia. 13 maja 2024 r. nie opublikowano żadnego posta, którego można byłoby zaklasyfikować jako zawierający mowę nienawiści.

Wykres 7. Dni, w których pojawiają się posty i komentarze zawierające mowę nienawiści, *victim blaming*, pochwalanie przestępstw lub nakłanianie do samobójstwa

Źródło: opracowanie własne.

* Wykres uwzględnia zarówno posty bez komentarzy, posty z komentarzami, jak i posty, w których nie wykryto analizowanych zachowań, natomiast w komentarzach były one obecne.

5.2.3. Dominujące formy mowy nienawiści, dyskryminacji i *victim blamingu*

Kolejnym pytaniem badawczym, które postawiłam, jest: „Jakie formy mowy nienawiści, dyskryminacji i *victim blamingu* dominują w komentarzach na grupach związanych z polską manosferą?”. Aby udzielić na nie odpowiedzi, dokonałam analizy jakościowej badanych postów i komentarzy. W niniejszym podrozdziale pokazuję najczęściej stosowane formy toksycznych zachowań oraz ilustruję je przykładami pochodzącymi z analizowanych treści.

Najczęstszą formą mowy nienawiści obecną w przeanalizowanych postach i komentarzach było stosowanie uwłaczającej leksyki, dehumanizujących określeń – zostały one zastosowane w 51 postach i komentarzach. Dehumanizujące określenia z reguły były kierowane do kobiet, które nazywane były m.in. zmywarkami, pólkami, szmalczycami, samicami, k0bietami czy feminoidami: „Kobieta oskarża mnie o seksizm. Zastanawiam się, czemu zmywarka wrzeszczy”³⁷, „Zwykła szmalczycza człekowształtna, mogę się założyć, że mocno będzie płakać za 10 15 lat”³⁸. Stosowanie takich określeń jest powszechne w anglojęzycznej manosferze – wyrażenia takie jak „feminoid”, „female” (samica), „dishwasher” (zmywarka) są używane do konstruowania wypowiedzi dotyczących kobiet.

Mowa nienawiści kierowana do kobiet przejawiała się również w komentarzach zawierających stwierdzenia lekceważące oraz w stosowaniu metafor, które miały na celu podkreślenie infantylnych i intere-

37 Post X w portalu Facebook z 4.12.2023 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].

38 Post X w portalu Facebook z 9.05.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].

sownych zachowań kobiet: „Kobiety są jak małpa. Pani do ściany jeszcze trochę, więc dziecko nie jest argumentem na plus”³⁹. Zdaniem użytkowników manosfery kluczowym celem kobiety jest dążenie do relacji seksualnej z mężczyzną znajdującym się jak najwyżej w hierarchii społecznej. Żadna kobieta jednak nie chce być sama, w związku z tym nie zmienia partnera dopóki nie będzie pewna, że może bezpiecznie wejść w związek z mężczyzną o wyższym statusie – zachowuje się jak małpa skacząca z gałęzi na gałąź. Komentarze podkreślają również brak racjonalności: „Kobiety to dzieci, których pierwszą potrzebą egzystencjalną jest »nie może być nudno, chcę emocji, uniesień, chcę czuć się piękna« (...)”⁴⁰ Zdaniem użytkowników manosfery kobiety chcą być bez przerwy zabawiane, trzeba się nimi ciągle zajmować, tak jak dziećmi. Kobietom nie odpowiada stateczny związek, dlatego szukają rozrywki i „jednorazowych przygód”.

Użytkownicy, prowadząc rozmowy, często dzielą się ze sobą swoimi spostrzeżeniami na temat natury kobiet. Z ich wypowiedzi wyłania się obraz, w którym kobietom przypisuje się szczególnie złe intencje, zakłamanie, wyrachowanie w relacjach damsko-męskich: „Kobiety są nieszczerze i kłamią. Pewnie dlatego tak dobrze idzie im wyczuwanie kłamstwa”⁴¹. „Nie wierz w łzy kobiety. One potrafią płakać na zawołanie”⁴². „Kobiety nie umieją zachować się z honorem, prawdy ci nie powie, nie umieją odejść bez opcji awaryjnej i jeszcze długo pogrywają „One zupełnie nie mają kręgosłupów moralnych, to, co koleżanka powie, jest święte”⁴³.

W analizowanych grupach pojawiają się również twierdzenia o niezrównoważeniu psychicznym kobiet. Mężczyźni uważają, że każda kobieta posiada zaburzenie psychiczne. W publikowanych postach poruszane są tematy związane ze zdrowiem psychicznym, tematy takie jak depresja, obniżenie nastroju, problemy ze skupieniem z reguły spotykają się ze wsparciem i poradami, zaburzenia psychiczne są traktowane, w przypadku mężczyzn, poważnie. W kontekście kobiet takie wyrażenia mają na celu wyśmianie ich zachowań i zdeprecjonowanie: „Jestem w kropce, ponieważ z naszymi rodaczkami nie potrafię się dogadać. Czuję do nich awersję, gdyż albo chcą być sponsorowane, albo chcą abym wychowywał dzieci z poprzedniego związku, albo mają zwaloną psychikę”⁴⁴. „Zgodnie z ostatnimi badaniami 15% kobiet bierze leki na zaburzenia psychiczne. To straszne. Oznacza to, że pozostałe 85% nie jest leczone”⁴⁵, „Niestety to prawda !!! 100% jest bardzo chora i to wcale nie jest aż tak śmieszne”⁴⁶.

Temat relacji seksualnych również jest szeroko dyskutowany w środowisku polskiej manosfery. Kobiety są krytykowane za uprawianie seksu. Użytkownicy często podkreślają, że posiadanie wielu partnerów seksualnych niszczy kobiety, wypiera je z emocji i uniemożliwia im budowanie zdrowych relacji. W wypowiedziach kobiety są uprzedmiotawiane, sprowadzane do obiektów seksualnych: „One mają przebiegi 10x tyle co my. Dupa to ich jedyny atut, narzędzie i waluta”⁴⁷. „Przez to, że tylu mają nic nie potrafią zbudować, bo są duchowo zniszczone”⁴⁸. W tym obszarze często zauważalne są podwójne standardy. Mężczyźni w wypowiedziach nierzadko sugerują, aby zwiększać liczbę swoich partnerek seksualnych. Ich zdaniem pozwala to lepiej określić swoje preferencje oraz podjąć decyzje co do przyszłości danej relacji: „Najpierw seks później uczucia, nigdy na odwrót. (...) domykaj spotkania i zdecyduj która z nich będzie najodpo-

39 Post X w portalu Facebook z 11.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].

40 Post X w portalu Facebook z 13.12.2023 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2050127212020663/> [dostęp: 1.07.2024].

41 Post X w portalu Facebook z 25.12.2023 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2058295701203814/> [dostęp: 1.07.2024].

42 Post X w portalu Facebook z 10.03.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2107398222960228/> [dostęp: 1.07.2024].

43 Post X w portalu Facebook z 11.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].

44 Post X w portalu Facebook z 24.02.2024 r., <http://facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2098470260519691/> [dostęp: 1.07.2024].

45 Post X w portalu Facebook z 4.12.2023 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].

46 Post X w portalu Facebook z 4.12.2023 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].

47 Post X w portalu Facebook z 11.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2069066200126764> [dostęp: 1.07.2024].

48 Post X w portalu Facebook z 11.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].

wiedniejsza. zresztą skąd masz wiedzieć czego chcesz konkretnie od kobiety, jakich cech oczekujesz gdy masz ich w życiu dwie – trzy, im więcej »przebiegu« tym lepiej, bo to zwiększa świadomość jakich cech poszukujesz u kobiet⁴⁹. W przypadku rozmów na temat związków damsko-męskich często pojawiającym się hasłem – radą jest: „ruchaj, sprawdzaj”.

W analizowanych wypowiedziach pojawiają się opinie użytkowników dotyczące relacji seksualnych Polek z cudzoziemcami. W komentarzach podkreślana jest rozwiązłość seksualna kobiet z Polski. Użytkownicy twierdzą, że kobiety gardzą swoimi rodakami, są zafascynowane „egzotycznością” mężczyzn, przez co decydują się na kontakty seksualne. Mężczyźni prezentują różne poglądy co do przyczyny takich zachowań. Część z nich uważa, że kobiety nie są w stanie zapanować nad instynktem biologicznym, a część sądzi, że są warunkowane do takich zachowań przez zmiany społeczne. W wypowiedziach użytkowników poza uprzedmiotowieniem seksualnym kobiet widoczne są wypowiedzi, stwierdzenia rasistowskie, islamofobiczne i ksenofobiczne. Mężczyźni innych narodowości i o innym kolorze skóry, szczególnie ci pochodzący ze wschodu i czarnoskórzy, są określane pogardliwymi słowami. Sugerowane są przenoszenie przez nich chorób wenerycznych lub niski status majątkowy: „No tu nie ma co dodawać i strzępić ryja. p0lki już tak teraz mają, że nawet menel ale z zagranicy wyjebie je w kakałło (...)”⁵⁰ „Kogo obstawiacie jako następcę? 1. Książę orientu – Abdullah ibn Nendza, 2. Syn wodza – Mukabe Wenerolo?”⁵¹, „Tylko poczekaj aż przez takie obrazki baby zaczną zazdrościć, że ich ominęły takie wspaniałe rzeczy i wybiją sobie z głowy pociąg do bycia workami na spermę dla mudżinów:”⁵² „To jest tak: baby zwłaszcza p0lki, są wyhodowane w skrajnej mizoandrii i w skrajnej ojkofobii (...). Co nasze i swoje, to znaczy gorsze. Po drugie wpierdala im się do łbów murzynów i ciapatych. I to nie jest tak, że każdy ma pociąg do tego, co egzotyczne. Nie. Wśród mężczyzn pociąg do murzynek nie jest powszechny (...). A baby tak właśnie traktują kolorowych, na których Polak by nawet nie splunął, bo mi szkoda charchy na jakiegoś śmiecia. Po trzecie zaś, baby mają tak, że nie mają problemu z tym, żeby mieć różnych facetów od różnych rzeczy. Zatem makumba będzie od jebania, a polskie mirki do napierdalania po nich, wyśmiewania, wykorzystywania ich i ewentualnie do ustatkowania jak ona zechce”⁵³. Występowanie rasizmu i ksenofobii jest również obecne w anglojęzycznej manosferze, związki kobiet z mężczyznami innej rasy bądź narodowości wywołują komentarze przepełnione frustracją i obrzydzeniem użytkowników⁵⁴.

W komentarzach i postach pojawiały się także wypowiedzi krytykujące współczesne podejście państw europejskich do praw kobiet, wychwalając przy tym reżim, który drastycznie ogranicza wolność: „Pasożydowki, tylko sowity reżim jest najlepszy dla tych zjebranych homo sapiensów tak jak u koleszków w Afganistanie tam samice nie podskakują 90-96% jest przyporządkowanych meszczyzna!!!! Gadzie sciero nie może chodźć luzem tak jak ma miejsce w Europie bo doprowadzi to do destrukcji społeczeństw!!!”⁵⁵. Biorąc pod uwagę fakt występowania skrajnie ksenofobicznych, islamofobicznych postaw wśród użytkowników manosfery, zaskakujące jest pochwalanie systemu opresji wobec kobiet stosowanego w krajach islamskich; wskazuje to na pewien paradoks występujący w przekonaniach użytkowników.

Pojawiło się również 11 komentarzy pochwalających lub wyrażających chęć użycia przemocy wobec kobiet: „Rozpieszczone księżniczki wychowane bezstresowo na bajkach disneya. I później mamy pokolenie księżniczek które nie doceniają nikogo i niczego i myśla że im wszystko się należy. Dostała by taka pare

49 Post X w portalu Facebook z 21.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/939719416109758/posts/7216018355146468> [dostęp: 1.07.2024].

50 Post X w portalu Facebook z 23.05.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2156634504703266/> [dostęp: 1.07.2024].

51 Post X w portalu Facebook z 11.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].

52 Post X w portalu Facebook z 8.02.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/katoredpill> [dostęp: 1.07.2024].

53 Post X w portalu Facebook z 23.05.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2156634504703266/> [dostęp: 1.07.2024].

54 M.L. Pruden, A.D. Lokmanoglu, A. Peterscheck, Y. Veilleux-Lepage, *Birds of a Feather: A Comparative Analysis of White Supremacist and Violent Male Supremacist Discourses*, [w:] B. Perry, J. Gruenewald, R. Scrivens (red.), *Right-Wing Extremism in Canada and the United States*, Springer International Publishing, Cham 2022, s. 227–234.

55 Post X w portalu Facebook z 9.05.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].

razy pasem to ju by miała inna mentalność”⁵⁶; „No i dobrze, chociaż ja ostatnim razem wzięłem jej telefon i nim cisnąłem, posłuszna się zrobiła jak dziecko”⁵⁷; „Robert popełnił błąd nie zamykając jej w piwnicy”⁵⁸. Użytkownicy fantazjują o używaniu przemocy wobec kobiet w celu wprowadzenia dyscypliny, podporządkowania ich sobie. Wyrażają frustrację związaną z zachowaniem kobiet. Pochwalanie takich działań może prowadzić do normalizacji zachowań przemocowych i zwiększenia ich skali. W Stanach Zjednoczonych osoby identyfikujące się z manosferą dopuściły się masowych strzelanin.

W przebadanych przeze mnie komentarzach i postach nie wystąpiły zachowania, które można zakwalifikować jako *victim blaming* w dosłownym znaczeniu – treści, które zostały opublikowane w analizowanym okresie, nie odwoływały się do przestępstw czy zdarzeń, w których obecne byłyby ofiary, w związku z czym nie można z przekonaniem stwierdzić, że takie zjawisko nie występuje w grupach polskiej manosfery. Jednak w narracji prezentowanej przez użytkowników manosfery często widoczne są pogardliwy stosunek i stygmatyzacja samotnych matek, co w mojej ocenie pośrednio łączy się z obwinianiem ofiary: „I zapierdalaj jak egipski fellach bo ona nie wiedziała co robi (...). Dobry pomysł – pobrać sobie silne niezależne geny a potem szukać pojeba do zasobów. Ale już w drugą stronę to tak nie działa, samotny ojciec z bąblem to balast, obciążenie. I nic dziwnego, to jej geny mają przetrwać (...)”⁵⁹; „Zobaczycie, że w tv i nie tylko będą kampanie społeczne namawiające do tego, aby kawalerowie bez dzieci (z dziećmi zresztą też) przygarniali takie właśnie okazy, a jeśli nie będą chcieli to będą skazani na ostracyzm i hejt k0biet”⁶⁰; „Na pocieszenie powiem że rośnie mocno mocno odsetek samotnych matek. NIECH WAS RĘKA BOSKA BRONI ZABIERAĆ SIĘ ZA TAKIE SAMOTNE MAMUŚKI. CHOĆBY BYŁA NAWET 10/10. NIGDY! Niech lampucery siedzą same (te bezdzietne, po karuzeli kutangów, z psieckami i kotelami także) i przypierdolą w ścianę aż zahuczy”⁶¹. Mężczyźni w swoich wypowiedziach tworzą scenariusze, w których kobiety, samotne matki, zmuszają ich do opieki i finansowania nie swojego dziecka. Chcą karać kobiety za to, że zostały samotnymi matkami; ich zdaniem nie powinny one mieć partnerów. W swoich wypowiedziach komentujący sugerują, że samotne wychowywanie dziecka jest konsekwencją rozwiązłości seksualnej kobiety, która w ich ocenie wymaga potępienia. Samotna matka jest uosobieniem kobiecej „hipergamii” (czyli rzekomego dążenia kobiet do związków z mężczyznami wyżej sytuowanymi społecznie) oraz „wygodnego życia” na koszt innych. Z perspektywy członków manosfery samotna matka złamała społeczne zasady – związała się z atrakcyjnym partnerem, który ją porzucił, a następnie, zgodnie z tą narracją, oczekuje od innych mężczyzn pomocy, opieki i zasobów.

Poza zjawiskiem mowy nienawiści i dyskryminacji w przebadanych przeze mnie postach i komentarzach pojawiały się treści, które zwróciły moją uwagę ze względu na ich szkodliwy społecznie charakter. Teorie spiskowe pogłębiają polaryzację społeczną, a także mogą służyć szerzeniu dezinformacji czy sceptycyzmu wobec rzetelnej wiedzy naukowej.

Filozofia czerwonej pigułki z reguły w manosferze pojmowana jest pod kątem relacji damsko-męskich, jednak brak zgody na funkcjonowanie według narzuconych przez system reguł może dotyczyć też innych sfer. W postach dotyczących polityki pojawiały się stwierdzenia, które wyrażały przekonanie komentujących o funkcjonowaniu pewnych spisków realizowanych przez rząd, lewicę lub feministki: „Ludzie kiedyś śmieli się z foliarzy, teraz większość morda zamknięta już nie pamiętają o plandemii, a tego co się dzieje wolą nie zauważać”⁶²; „Braun trochę za daleko się posunął ale jako jedyny walczył z zamordyzmem podczas plande-

56 Post X w portalu Facebook z 11.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].

57 Post X w portalu Facebook z 10.03.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2107697079597009/> [dostęp: 1.07.2024].

58 Post X w portalu Facebook z 01.03.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/katoredpill/posts/1336428340385550/> [dostęp: 1.07.2024].

59 Post X w portalu Facebook z 21.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].

60 Post X w portalu Facebook z 21.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].

61 Post X w portalu Facebook z 23.05.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2156634504703266/> [dostęp: 1.07.2024].

62 Post w portalu Facebook z 10.03.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2107433439623373/> [dostęp: 1.07.2024].

mii”⁶³; „Oni się przecież nawet nie ukrywają z tym że w imię »naprawy świata« chcą zniszczyć tych którzy są »uprzywilejowani«. Metody wybitnie bolszewickie gdzie znaleziono sobie wroga wśród bogatszych chłopów i nazwano ich »kułakami« (tak jak teraz mężczyzn nazywa się »incelami« czy też »smalcami«). Najpierw rozdano ziemię (»przywileje« kobietom) a następnie wszystko zabrano i wsadzono do kołchozu. Tylko czekać aż dojdziemy do ostatniego poziomu”⁶⁴. Obecność teorii spiskowych w manosferze jest widoczna chociażby w wyznawanej idei czerwonej pigułki, która mówi o tym, że świat nas otaczający odbiera mężczyznom prawa i wolności, są oni tłamszeni przez feminizm. Interesującym aspektem jest jednak przekonanie o tym, że epidemia koronawirusa była zaplanowaną pandemią, ponieważ ta teoria nie ma bezpośredniego połączenia z feminizmem czy marginalizacją mężczyzn.

Przeprowadzone badania pozwoliły na analizę dyskursu obecnego w wybranych grupach manosfery na Facebooku. Najwięcej postów i komentarzy zawierających toksyczne zachowania skupiało się na stosowaniu dehumanizujących określeń wobec kobiet. W wypowiedziach użytkowników pojawiały się również wyrażenia ksenofobiczne, rasistowskie i islamofobiczne. Przeanalizowane komentarze pochwały stosowanie różnych form przemocy. Grupą doświadczającą szczególnej stygmatyzacji ze strony użytkowników polskiej manosfery są matki samotnie wychowujące dzieci.

6. Omówienie wyników

Wyniki uzyskane w przeprowadzonym przeze mnie badaniu dostarczają ważnych danych na temat obecności i charakteru mowy nienawiści czy dyskryminacji w przeanalizowanych grupach. Kluczowymi tematami podejmowanymi przez użytkowników są relacje damsko-męskie, kobiety czy kwestie związane ze sferą seksualną. Są to też tematy, w których najczęściej wystąpiła mowa nienawiści. Mężczyźni wymieniają się swoimi spostrzeżeniami, problemami, radami, opisują sobie wzajemnie swoje przeżycia. Potrzeba posiadania miejsca w internecie, w którym można poartować, podzielić się trudnymi sprawami, znaleźć zrozumienie, jest w mojej ocenie czymś zrozumiałym. Co więcej, uważam, że istnienie takich grup jest istotne, biorąc pod uwagę wzrost poczucia samotności wśród młodych mężczyzn. Według badań przeprowadzonych przez Instytut Pokolenia 65% mężczyzn w wieku 25–34 lata oraz 57% mężczyzn do 24. roku życia doświadcza poczucia samotności⁶⁵. Istotnym aspektem jest jednak to, jakie treści są publikowane i promowane w takich grupach. Jeśli społeczności te opierają się na konstruktywnych, wspierających narracjach, to mogą odgrywać swoją rolę w sposób pozytywny – promując zdrowe modele męskości, rozwój emocjonalny oraz akceptację różnorodności. Problem pojawia się jednak wtedy, gdy w tych przestrzeniach rośnie zainteresowanie treściami dyskryminującymi czy uprzedmiotawiającymi. W takich przypadkach grupy te mogą nie tylko wzmacniać negatywne postawy wobec kobiet, mniejszości i innych grup społecznych, lecz także przyczyniać się do radykalizacji przekonań swoich członków.

Użytkownicy manosfery w swoich wypowiedziach używają różnorodnych dehumanizujących określeń dotyczących kobiet oraz osób innej rasy czy pochodzenia. Mam wrażenie, że słowa takie jak „polka”, „mokebe”, „samica” są traktowane przez użytkowników manosfery jako słowa tak głęboko zakorzenione w dyskursie, że już dla nich neutralne. Użytkownicy narzekają na „polityczną poprawność”, a używanie tego rodzaju słów jest najprostszym sposobem na okazanie sprzeciwu takiemu zjawisku.

Wnioskiem, który zaskoczył mnie po wykonaniu badań, jest brak występowania *victim blamingu*. Przygotowując się do badań poprzez czytanie postów polskiej manosfery, byłam przekonana, że takie zjawisko na pewno pojawi się w badanej przeze mnie próbie. Prawdopodobnie brak obwiniania ofiary wynika z treści, które zostały opublikowane w grupach w badanym przeze mnie okresie. Żaden z postów nie odwoływał się do przestępstw czy wydarzeń, w których pojawiłyby się ofiary. Myślę, że warto przeprowadzić badania, które analizowałyby wyłącznie reakcje użytkowników manosfery na taką tematykę.

63 Post X w portalu Facebook z 13.12.2023 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].

64 Post X w portalu Facebook z 11.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].

65 M. Jankowska, E. Mączyńska, *Poczucie samotności wśród dorosłych Polaków*, Instytut Pokolenia, Warszawa 2022.

Przed przeprowadzeniem badań zdawałam sobie sprawę z negatywnego stosunku członków manosfery do samotnych matek. Nie spodziewałam się jednak, że ten aspekt będzie tak szeroko dyskutowany w analizowanych grupach. W mojej ocenie zachowania, które są prezentowane w stosunku do kobiet samotnie wychowujących dziecko, wynikają z kilku przyczyn. Przede wszystkim użytkownicy w ten sposób chcą potępić rozwiązłość seksualną kobiet, uważają, że dziecko jest wynikiem przygodnego stosunku oraz naturalnej chęci kobiet do odbywania stosunków seksualnych z atrakcyjnymi, wyżej postawionymi mężczyznami. Kolejnym aspektem jest „biologiczne” nastawienie mężczyzn – nie chcą wspierać „nie swoich genów”, uważają, że ich czas, zainteresowanie i środki finansowe powinny być poświęcone wyłącznie ich biologicznemu potomstwu. Powodem stygmatyzacji samotnych matek może być też przekonanie użytkowników o tym, że zostały zostawione ze względu na swoje toksyczne zachowania. Nie sądzę, aby mężczyźni z manosfery dopuścili do siebie sytuacji, w której to mężczyzna popełnił błąd i kobieta z racji na dobro swoje i dziecka odeszła. Samotne matki odgrywają w społeczności manosfery rolę kozła ofiarnego. Przedstawia się je jako grupę, której cierpienie lub trudności życiowe nie tylko nie zasługują na współczucie, lecz także stanowią przedmiot kpiny i potępienia.

Mowa nienawiści wystąpiła w 11% ze wszystkich opublikowanych postów i w 1,5% z opublikowanych komentarzy. Biorąc pod uwagę przywołany przeze mnie wcześniej raport Fundacji Batorego dotyczący występowania mowy nienawiści w Polsce, uważam, że skala występowania tego zjawiska nie jest w polskiej manosferze drastyczna. Z raportu wynika, że 54,3% dorosłych Polaków styka się z mową nienawiści w internecie, a ponad połowa osób w wieku 20–30 lat przyznaje się, że użyła więcej niż raz mowy nienawiści. Taki wynik może być spowodowany charakterem postów, które w badanym czasie zostały opublikowane, a także szerokim zakresem tematycznym wybranych grup. Trudno o obecność mowy nienawiści w postach dotyczących porady modowej, motoryzacji czy sportu, a takie posty pojawiały się na tych grupach. Biorąc jednak pod uwagę tendencję do radykalizacji anglojęzycznej manosfery⁶⁶, możliwe jest, że w Polsce również skala zachowań dyskryminacyjnych zacznie rosnąć. Dlatego uważam, że istotne jest, aby szerzej zbadać temat polskiej manosfery.

Zjawiska, takie jak mowa nienawiści czy *victim blaming*, mogą zmieniać się w zależności od aktualnych wydarzeń społecznych, politycznych lub kulturowych, co oznacza, że wyniki mogłyby być inne, gdyby badanie odbyło się w innym czasie. W mojej ocenie trudno jednak dobrać odpowiedni zakres czasowy do takich badań – chcąc przeprowadzić badania jakościowe, próba musi być zawężona tak, aby ilość materiału była możliwa do przeanalizowania przez osobę ją badającą. Codziennie w grupach użytkownicy dodają dziesiątki postów i komentarzy. Wybierając daty, które pokrywają się z istotnymi dla danej społeczności wydarzeniami, ryzykujemy, że nie uchwycimy zagadnienia w zobiektywizowany, reprezentatywny sposób. Z kolei decydując się na badanie losowych dat, możemy pominąć reakcje użytkowników na istotne dla nich tematy, co również nie przedstawi pełnego obrazu społeczności.

Wybrana przeze mnie do badań próba – cztery największe grupy na Facebooku bezpośrednio związane z manosferą – pozwala na wyciągnięcie wniosków dotyczących wyłącznie skrawka polskiej manosfery. Nie ma możliwości uogólnienia wyników na inne grupy, szczególnie te działające na innych platformach internetowych, takich jak wykop.pl czy fora internetowe. Dobór grup pozwolił na dokonanie analizy zarówno treści tekstowych, jak i zdjęć oraz memów, co umożliwia bardziej wszechstronne zrozumienie poruszanych w manosferze aspektów. Treści tekstowe pozwoliły na lepsze zrozumienie poglądów i przekonań – użytkownicy, stosując rozbudowane wypowiedzi, argumentują swój światopogląd. Zdjęcia i memy z kolei o wiele szybciej niż tekst rozprzestrzeniają się w internecie. Dzięki analizie takich treści łatwiej zrozumieć humor manosfery oraz stereotypy, którymi posługują się jej użytkownicy w celu opisywania otaczającej ich rzeczywistości.

Kolejny aspekt, który trudno jest określić przy prowadzeniu badań dotyczących postów i komentarzy w internecie, to rzeczywisty stosunek ich autorów do danego zagadnienia – nie ma możliwości, aby spraw-

66 M. Horta Ribeiro, J. Blackburn, B. Bradlyn, E. De Cristofaro, G. Stringhini, S. Long, S. Greenberg, S. Zannettou, *The Evolution of the Manosphere across the Web...*, dz. cyt.

dzić, czy osoba, która napisała dany komentarz, rzeczywiście prezentuje konkretne poglądy. W internecie zdarzają się sytuacje, w których treści są zamieszczane w celu wywołania burzliwej, wulgarnej dyskusji.

Pewnym ograniczeniem przeprowadzonego przeze mnie badania są poglądy i moje subiektywne przekonania, które mogą utrudniać zobiektywizowaną analizę treści, szczególnie mowy nienawiści czy *victim blamingu* kierowanych w kierunku kobiet. Podczas przygotowań do przeprowadzenia analizy starałam się stworzyć narzędzie, które pomoże mi zachować dystans wobec analizowanych treści. Polska manosfera czerpie wiele inspiracji z anglojęzycznej manosfery oraz używa żargonu, który nie jest na pierwszy rzut oka oczywisty – np. określanie Ukrainy państwem 404, teoria 20/80, *cuckqueen*, różnorodne rodzaje pigułek (*whitepill*, *blackpill*, *purplepill*), określanie Żydów jako Żymian. Przeprowadzenie rzetelnych badań wymaga od badacza poświęcenia czasu na zapoznanie się z tym specyficznym słownictwem, inaczej niemożliwe jest wyłapanie pewnych niuansów oraz istotnych kwestii, które mogą być ukryte pod nietypowymi określeniami.

W mojej ocenie tematyka podjętych przeze mnie badań jest istotna i warta szerszego zbadania – przede wszystkim kluczowe jest zbadanie innych platform społecznościowych zrzeszających użytkowników manosfery; pozwoli to na uzyskanie szerszego, bardziej kompleksowego obrazu. Uważam, że istotne wnioski mogą zostać dostarczone przez badania jakościowe, takie jak wywiady przeprowadzone z użytkownikami tych grup – pozwoliłoby to na lepsze zrozumienie, co motywuje ich do przynależności do manosfery.

Na podstawie wniosków z przeprowadzonych badań rekomenduję poszerzenie katalogu cech chronionych w polskim kodeksie karnym. Włączenie do tego katalogu kategorii płci oraz orientacji seksualnej mogłoby znacząco wzmocnić skuteczność przeciwdziałania mowie nienawiści. Tego rodzaju zmiana prawna pozwoliłaby na lepsze chronienie grup szczególnie narażonych na dyskryminację i mowę nienawiści w przestrzeni publicznej oraz w internecie, w tym w manosferze. Takie działanie może przyczynić się do zmniejszenia przyzwolenia na wyrażanie nienawiści w dyskursie społecznym. Wdrożenie takich rozwiązań legislacyjnych wymaga przeprowadzenia dalszych badań nad środowiskiem manosfery.

Przeprowadzona analiza wyników badań pozwoliła na zidentyfikowanie wzorców związanych z występowaniem mowy nienawiści w badanych grupach internetowych. Wyniki te potwierdzają istnienie silnych korelacji między specyficznymi tematami a nasileniem tych negatywnych zjawisk.

7. Zakończenie

Przeprowadzone przeze mnie badania pozwoliły na zidentyfikowanie i zrozumienie skali oraz charakteru mowy nienawiści, dyskryminacji i *victim blamingu* obecnych w komentarzach i postach publikowanych na grupach związanych z polską manosferą. Wyniki wskazują na to, że w tych przestrzeniach zamieszczane są treści, które mogą doprowadzić do pogłębiania się negatywnych postaw wobec kobiet i innych grup społecznych. Przemiany społeczne związane z redefinicją ról płciowych wzbudzają u niektórych mężczyzn lęk i poczucie zagrożenia, co może popchnąć ich w kierunku grup internetowych, które pogłębiają polaryzację społeczną.

Analiza zebranego materiału pokazała, że w badanych grupach polskiej manosfery szczególnie nasila się występowanie mowy nienawiści i dyskryminacji w kontekście dyskusji dotyczących relacji damsko-męskich, kobiet i sfery seksualnej. Zjawiska te, wspierane przez ideologie *redpill* i *blackpill*, nie tylko umacniają stereotypy płciowe, lecz także prowadzą do uprzedmiotowienia i dehumanizacji kobiet. W ten sposób grupy te mogą przyczyniać się do pogłębienia problemu rosnącej samotności młodych mężczyzn oraz do ich radykalizacji. Zrozumienie mechanizmów działania takich grup i narracji, które promują, może pomóc w opracowywaniu skutecznych strategii przeciwdziałania takim zjawiskom. Przeprowadzone przeze mnie badania mają pewne ograniczenia. Analiza oparta na materiałach z grup internetowych może nie odzwierciedlać w pełni polskiej manosfery. Dlatego przyszłe badania mogłyby skoncentrować się na pogłębionych wywiadach z uczestnikami tych grup, aby lepiej zrozumieć ich motywacje i potrzeby. Aby lepiej zrozumieć polską manosferę, warto przeprowadzić również badania ilościowe na większą skalę.

Podsumowując, artykuł dostarcza dane, które pozwalają na zrozumienie skali i charakteru mowy nienawiści, dyskryminacji i *victim blamingu* występujących w grupach na portalu Facebook związanych z polską manosferą. Artykuł stanowi również dobry początek do dalszych badań nad polską manosferą.

Bibliografia:

Literatura:

- Allport G.W., *The Nature of Prejudice*, Addison-Wesley Pub. Co, Reading, Mass 1979.
- Arcimowicz K., *Przemiany męskości w kulturze współczesnej*, [w:] M. Fuszara (red.), *Nowi mężczyźni? Zmieniające się modele męskości we współczesnej Polsce*, Trio, Warszawa 2008, s. 21–60.
- Baubérot A., *Nie rodzimy się męscy, stajemy się tacy*, [w:] A. Corbin, J.-J. Courtine, G. Vigarello (red.), *Historia męskości. XX–XXI wiek. Męskość w kryzysie*, t. 3, słowo/obraz terytoria, Gdańsk 2021, s. 137–142.
- Bieneck S., Krahé B., *Blaming the Victim and Exonerating the Perpetrator in Cases of Rape and Robbery: Is There a Double Standard?*, „Journal of Interpersonal Violence” 2011, t. 26, nr 9, s. 1785–1797.
- Błońska B., *Przestępstwa z nienawiści*, [w:] P. Chomczyński, P. Frąckowiak, D. Woźniakowska-Fajst (red.), *Kryminologia: teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2024, s. 311–340.
- Chang W., *The Monstrous-feminine in the Incel Imagination: Investigating the Representation of Women as „Femoids” on /r/Braincels*, „Feminist Media Studies” 2022, t. 22, nr 2, s. 254–270.
- Czerwinsky A., *Misogynist Incels Gone Mainstream: A Critical Review of the Current Directions in Incel-focused Research*, „Crime, Media, Culture: An International Journal” 2024, t. 20, nr 2, s. 196–217.
- Hoffman B., Ware J., Shapiro E., *Assessing the Threat of Incel Violence*, „Studies in Conflict & Terrorism” 2020, t. 43, nr 7, s. 565–587.
- Horta Ribeiro M., Blackburn J., Bradlyn B., De Cristofaro E., Stringhini G., Long S., Greenberg S., Zannettou S., *The Evolution of the Manosphere across the Web*, „Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media” 2021, t. 15, nr 1, s. 196–207.
- Jankowska M., Mączyńska E., *Poczucie samotności wśród dorosłych Polaków*, Instytut Pokolenia, Warszawa 2022.
- Kędziora K., Grędzińska A. (red.), *Poradnik antydyskryminacyjny dla osób studiujących i zatrudnionych na Uniwersytecie Warszawskim*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2017.
- Latacz M., Wzorek D., *Dyskryminacja przez stereotypowe ujęcie ról społecznych płci*, „Kwartalnik Prawo-Społeczeństwo-Ekonomia” 2019, nr 3, s. 42–56.
- Melosik Z., *Kryzys męskości w kulturze współczesnej*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2006.
- Nawrocka Z., *Przemoc seksualna w Polsce – działania rządu*, [w:] J. Piotrowska, A. Synakiewicz (red.), *Dość milczenia: przemoc seksualna wobec kobiet i problem gwałtu w Polsce*, Heinrich Böll Stiftung: Fundacja Feminoteka, Warszawa 2011, s. 44–71.
- Nijakowski L., *Mowa nienawiści w świetle teorii dyskursu*, [w:] A. Horolets (red.), *Analiza dyskursu w socjologii i dla socjologii*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008, s. 113–133.
- Pelzer B., Kaati L., Cohen K., Fernquist J., *Toxic Language in Online Incel Communities*, „SN Social Sciences” 2021, t. 1, nr 8, s. 1–22.
- Pruden M.L., Lokmanoglu A.D., Peterscheck A., Veilleux-Lepage Y., *Birds of a Feather: A Comparative Analysis of White Supremacist and Violent Male Supremacist Discourses*, [w:] B. Perry, J. Gruenewald, R. Scrivens (red.), *Right-Wing Extremism in Canada and the United States*, Springer International Publishing, Cham 2022, s. 215–254.
- Scaptura M.N., Boyle K.M., *Masculinity Threat, „Incel” Traits, and Violent Fantasies Among Heterosexual Men in the United States*, „Feminist Criminology” 2020, t. 15, nr 3, s. 278–298.
- Świdarska A., Bulska D., Hansen K., Bilewicz M., Wiśniewski M., Soral W., *Mowa nienawiści, mowa pogardy. Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych*, Fundacja Batorego, Warszawa 2019.

- Tomkinson S., Harper T., Attwell K., *Confronting Incel: Exploring Possible Policy Responses to Misogynistic Violent Extremism*, „Australian Journal of Political Science” 2020, t. 55, nr 2, s. 152–169.
- Wieczorkiewicz P., Herzyk A., *Przegryw: mężczyźni w pułapce gniewu i samotności*, Wydawnictwo WAB, Warszawa 2023.
- Woźniakowska D., *Ofiara przestępstwa*, [w:] P. Chomczyński, P. Frąckowiak, D. Woźniakowska (red.), *Kryminologia: teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2024, s. 475–487.

Akty prawne

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. 2024, poz. 17.

Netografia

- The Extremist Medicine Cabinet: A Guide to Online „Pills”*, <https://www.adl.org/resources/blog/extremist-medicine-cabinet-guide-online-pills> [dostęp: 10.04.2024].
- Blackpill*, <https://incels.wiki/w/Blackpill> [dostęp: 10.04.2024].
- Czym jest mowa nienawiści?*, <https://uprzedzuprzedzenia.org/czym-mowa-nienawisci/> [dostęp: 1.05.2024].
- Jackowska W., *Manosfera*, <https://obserwatoriumjezykowe.uw.edu.pl/hasla/manosfera/> [dostęp: 10.04.2024].
- Kuczyński M., *Czy kobiety w Polsce są dyskryminowane? Czy rządzą nami stereotypy?*, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/RPO-dzien-koniet-czy-kobiety-w-polsce-sa-dyskryminowane-stereotypy> [dostęp: 1.03.2024].
- Lorenz T., *The Online Incel Movement is Getting More Violent and Extreme, Report Says*, <https://www.washingtonpost.com/technology/2022/09/22/incels-rape-murder-study/> [dostęp: 10.04.2024].
- Post X w portalu Facebook z 4.12.2023 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 9.05.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 11.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 13.12.2023 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2050127212020663/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 25.12.2023 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2058295701203814/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 10.03.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2107398222960228/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 11.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 24.02.2024 r., <http://facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2098470260519691/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 4.12.2023 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 4.12.2023 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 11.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2069066200126764> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 11.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 21.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/939719416109758/posts/7216018355146468> [dostęp: 1.07.2024].

- Post X w portalu Facebook z 23.05.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2156634504703266/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 11.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 8.02.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/katoredpill> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 23.05.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2156634504703266/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 9.05.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 11.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 10.03.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2107697079597009/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 01.03.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/katoredpill/posts/1336428340385550/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 21.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 21.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 23.05.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2156634504703266/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post w portalu Facebook z 10.03.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/mgtowredpillpolskamanosfera/posts/2107433439623373/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 13.12.2023 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].
- Post X w portalu Facebook z 11.01.2024 r., <https://www.facebook.com/groups/855452152261853/> [dostęp: 1.07.2024].
- Starzewski Ł., *Jak ściga się propagowanie i pochwalanie faszyzmu. Prokuratura Krajowa w końcu ujawniła RPO statystyki za 2020 r.*, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/jak-sciga-sie-propagowanie-i-pochwalanie-faszyzmu-prokuratura-krajowa-w-koncu-ujawnila-rpo> [dostęp: 1.05.2024].
- Statystyki*, <https://mirko.pro/statystyki> [dostęp: 29.05.2024].